

היבטים לשוניים בפרשת קרח תשא

דקדוקי קריאה בפרשה בהפטרה ובראשון של חקת

טז ג כִּי כָל-הָעֵדָה: טעם מהפך בתיבה כִּי בלבד, הכ"ף במילה כָּל רפויה כדין בגדכפ"ת אחרי מילה המסתיימת בהברה פתוחה וטעם מחבר. יש לשים לב במקומות אחרים¹

טז ג תַּתְנַשְׂאוּ: ש"ן שמאלית בשווא נע, אחרת זה משנה את המשמעות. לא תַתְנַסּוּ!

טז ה וְאֵל-כָּל-עֵדְתוֹ: העמדה קלה באל"ף

טז ז וַתִּנּוּ בַהֶן | אֵשׁ: וַתִּנּוּ במונח ולא במקף

טז ט הַמַּעֲט: המ"ם רפויה ללא דגש ובשווא נח, כן הדבר גם בהמשך. וכן הוסבר לעיל יג יח

טז יא תִלְיִנוּ: דגש חזק בלמ"ד, מלשון תלונה ולא לינה, שאז אין דגש והתל"ו קמוצה

טז טו אַחַד .... אֶת-אַחַד: יש לשים לב להבדלי הניקוד

טז כו בְּכָל-חַטָּאתֶם: הטי"ת בחולם

טז טז אֵתָהּ וְהֵם וְאַהֲרֹן מַחֵר: יש להאיץ מעט את קריאת תיבת וְאַהֲרֹן להסמיכה לקודמתה, שלא יישמע 'אֵתָהּ וְהֵם - וְאַהֲרֹן מַחֵר'

טז כא הַבְּדִלוּ: הטעמה משנית בב"ת. כְּרָגַע: הכ"ף בשווא נע

טז כב הָאֵשׁ: הה"א בקמץ והיא ה"א הידיעה לפי רב הפרשנים

טז כד הַעֲלֹ: העמדה קלה בה"א בדומה גם בהמשך כז וַיַּעֲלֹ

טז כז וַנְּשִׂיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם: כך מוטעם ברב הספרים²

טז לד נָסוּ: במלעיל

טז לה וַתֵּאכַל: מלעיל

יז ב וַיִּרֶם: וא"ו החיבור בשווא נע ובמלרע, כן הדבר, דהיינו שווא בוא"ו, גם בפסוק הבא 'וַעֲשׂוּ' וַיְהִינּוּ

יז ה וְכַעֲדָתוֹ: הטעמה משנית בכ"ף

יז טו נַעֲצָרָה: העמדה קלה בנו"ן למנוע הבלעת הע"ן החטופה

יז כב וַיִּנַּח: היר"ד בפתח, דגש חזק בנו"ן ובמלרע

יז כג וַיֵּצֵא פָּרַח: טעם נסוג אחור ליר"ד. וַיֵּצֵא צִיץ: יש להיזהר בהפרדת התיבות, תיבות וַיֵּצֵא, וַיֵּצֵא במלעיל והצד"י בצירי

יז כח כָּל הַקָּרֵב | הַקָּרֵב אֶל-מִשְׁכַּן ה' יָמוֹת: אֶל-מִשְׁכַּן ה' כך הפיסוק, גם לפי הטעמה, אבל צריך להקפיד כאן יותר כדי שלא ישמע ח"ו מחרף, כ"כ במנחת שי

יח ב וַיִּשְׁרְתוּדָ: הוא"ו בחירק מלא, אין לקרוא כאילו יש שם שווא ביר"ד³

יח ד וַזָּר לֹא-יִקָּרֵב אֲלֵיכֶם: טעם טפחא בתיבת וַזָּר

יח ח לְמִשְׁחָה: המ"ם בקמץ קטון, כך גם בהמשך הפסוק לְחַק-עוֹלָם, קמץ קטן בחי"ת

יח ט זֶה-יְהִיֶה לְךָ: תיבת זֶה- מוקפת וכך היא הטעמה הנכונה. אין טעם נסוג אחור ולכן לא שייך דגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק⁴

יח י יְהִיֶה-לְךָ: נחץ (הטעמה משנית) ביר"ד מפני הגעיה שם, דגש חזק בלמ"ד מדין דחיק

יח יג יֵאכְלֶנּוּ: הכ"ף בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מן הדפוסים

יח טו לְכָל-בָּשָׂר: געיה בלמ"ד החטופה

יח יז בְּכוֹר-שׂוֹר: געיה בב"ת החטופה. כְּשֵׁב: להיזהר משיכול האותיות

יח כ וַנַּחֲלֵתְךָ: הטעמה משנית בלמ"ד והתל"ו בשווא נע

¹ בקטע "בית יעקב" הנאמר ע"י עדות המזרח והמערב לפני שיר של יום אומרים פסוק ממיכה ד ה: כִּי כָל-הָעַמִּים ושם כָּל בכ"ף דגושה, ויש טועים בזה, גם סידורים.

² לפי תורה קדומה, על סמך כל התיגאון, הטפחא בתיבת 'ונשיהם'

³ בתנ"ך ברויאר, גם בכתר בר-אילן אין ציון לחטף פתח בר"ש. לכן גם הנוהגים לבטא בְּכוֹר רי"ש בחטף פתח, אינם צריכים לנהוג כן כאן.

⁴ אין היר"ד מודגשת מדין דחיק. בחומשים רגילים יש טעם מונח במילה זֶה ולכן אין מקום לדגש. גם במדויקים, בהם זֶה מוקפת ל-יְהִיֶה, אין דגש דחיק ביר"ד.

יח כד **אַת-מַעֲשֶׂךָ**: העי"ן בשווא נח, אין לקרא כאילו מנוקדת בפתח
 יח כו **בְּנַחֲלַתְכֶם**: געיה בנ"ן
 יח כז **וְכַמְלֵאָה**: געיה בכ"ף והמ"ם בשווא נע
 יח כח **מַעֲשֶׂיךָ תִּכְסֶּם**: העי"ן בשווא נח והש"ן בשווא נע
 יח כט **אַת-מְקַדְּשׁוֹ**: הדל"ת בשווא נע, לא בקמץ
 יח ל **כְּתִבּוֹת גֵּרָן וְכְתִבּוֹת יָקֹב**: תיבת **כְּתִבּוֹת** במלרע, אין טעם נסוג אחור
הפטרת קורח, שמואל א יא יד – יב כב:

יב ב **וְשִׁבְתִּי**: ש"ן שמאלית
 יב ג **אַת-שׁוֹר | מִי**: פסק אחרי שור. **וְאַעֲלִים**: הו"ו אינה בקמץ כו"ו ההיפוך, העי"ן בשווא נח
 יב ה **מִצְאָתָם**: האל"ף כלל אינה נשמעת
 יב ט **סִיטָאֵ**: הסמ"ך השנייה בשווא נע
 יב י **וְנַעֲבֹדְךָ**: כ"ף סופית דגושה
 יב יב **וְתֹאמְרוּ לֵי**: טעם נסוג אחור לת"ו
 יב יד **אִם-תִּירָאוּ**: געיה בת"ו והר"ש בשווא נע, לשון יְרָאָה ולא ראייה
 יב יז **וְיָתֵן**: הוא"ו שוואית ולא בפתח

ראשון של חקת:

ב **וְיִקְחֻ**: וא"ו בשווא נע. **אֶלֶיךָ פָּרָה**: הפ"א רפויה
 ז **וְכַבֵּס**: הב"ת בסגול ולא בצירי, וכן בפסוק י. **וְאַחַר יָבֵא אֶל-הַמַּחֲנֶה**: טעם טפחא בתיבת **וְאַחַר**
 יד **בְּאֶהָל**: הב"ת בשווא, אך בהמשך הפסוק **בְּאֶהָל** מיודע, הב"ת בקמץ
 טז **בְּחַלֵּל-חֲרֵב**: געיה בב"ת הראשונה

דפי פרשת השבוע בר-אילן קורח עז

פרופ' אמריטוס אפרים חזן במחלקה לספרות עם ישראל ובמחלקה ללשון העברית, חבר האקדמיה ללשון העברית.

יְרֵשָׁה מְפֹרְרִי / וּמֵאֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאֶסָף / וּמִיִּשְׁאֵל וְאֶלְצָפָן וְסֹתְרִי

פרשתנו נחשבת לפרשה פופולרית בין הדרשנים. הם מצאו בה אקטואליה בלתי פוסקת, באשר בכל דור ודור מצויים בעלי מחלוקת המיוחדים לו. בדרך כלל מצטטים את דברי הפתיחה של רש"י לפרשתנו: "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא", תוך העממת שלוש המילים האחרונות, לאמור: 'פרשה זו יפה נדרשת, מתאימה היא לדרשה בכל עת ובכל זמן ובכל מקום שישנם בעלי מחלוקת, ואלה ישנם תמיד'. עוד לשון של חידוד נקטו: "וּבְנֵי קִרְחָה לֹא מָתוּ" (כו"א), שמשמעו – בעלי מחלוקת חיים וקיימים בכל הדורות. ברם, פסוק זה עצמו נדרש אצל חז"ל לשבחם הגדול של בני קורח, שחזרו בתשובה שלמה, וכפירוש רש"י בעקבות דברי הגמרא בסנהדרין (קי ע"א) ובמגילה (יא ע"א): "הם היו בעצה תחילה, ובענת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם, לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם". יתר על כן, בפירושו לתה' מב:א רש"י מוסיף: "ועלו משם ושרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה".

בדרך זו הובלט אופייה של המחלוקת כעניין אישי של קורח לבדו, והשלמה מלאה של כלל שבט לוי עם בחירת אהרון, וכפי שנוהגים חלק מקהילות הספרדים להכריז בשעה שחטר לוי, והכוהן עולה במקום הלוי: "עמוד כהן במקום לוי, ברוך שבחר בשבט לוי".

ראייה חיובית זו של בני קורח, כחוזרים בתשובה, זוכים לרוח הקודש ונעשים למשוררי המקדש ולמחברי מזמורים בספר תהלים, זוכה להתייחסות מעניינת בשירת

ספרד. חלק ממשורריה – בעיקר הלויים שביניהם, כגון ר' יהודה הלוי – מציינים את שבט לוי בכלל ואת צאצאיו בפרט כדוגמה לייחוס ראוי ומכובד, וכמקור השראה לכישרון השירה.

נֶאֱצַל מִקֶּהֶת וּמִמְרָרִי / כּוֹכְבֵי פִז לְכוֹכְבֵי שְׁחָרִי
הוֹד וְהֶדֶר חֲזָה עָלַי פָּנָיו / בֵּן לְעִמְרָם וְצִאֲצָא לְעָנּוּ.

כך בדברי שבח לחתן בשיר החתונה "אחלי לי"⁵ הוא מדגיש את ייחוסם הרם של בני לוי, המתחברים לקהת ומררי, והודו ויפיו של החתן ירושה הם לו מקרני ההוד של משה רבנו, ומכוח ירושה זו זוכים הלויים לכישרון שירה וזמרה:

יַעֲמּוּ גֵיל וְיִשְׂאוּ פְרִי / יִשְׂאוּ קוֹל בְּצִלְצְלֵי שִׁירֵי

משפחת לויים זו זוכה לברכה, שיזכו להיות שותפים לבניין המקדש, וישובו לשרת בו כימי קדם:

יִסְדּוּ עֵיר וְיִצְבּוּ מִקְדָּשׁ / כִּי נִקְדָּם בְּרִיתְכֶם חֲדָשׁ

באופן בולט משתקפת ראייה זו בשירתו של אחד מגדולי הגדולים של יהדות ספרד, ר' שמואל בן יוסף הלוי אבן נגרילה (קורדובה, ד'תשנג – גרנדה, ד'תתטז), הידוע כרבי שמואל הנגיד. הוא היה דמות מופת של גדול בתורה ובשירה, והמצביא הגדול של צבא גרנדה; המצביא היחיד שקם לעם ישראל בגולה עד לעת החדשה. בשירו "שֵׁעָה מִנֵּי עֵמִיתִי וְחִבְרִי, / וְהֵט אֶזֶן וְלֵב אֶל מֵאֲמָרַי"⁶ שנכתב בעקבות אחד מניצחונותיו הגדולים, הוא מתווכח עם בן שיח דמיוני, התוהה על מעורבותו של הנגיד בפוליטיקה ובמלחמות. הנגיד דוחה את טענות היריב וטוען כי זה ייעודו מעם ה', וכי הוא רואה בכך את יד ה' המכוונת אותו, מתערבת בקרב ומצילה אותו, ועל כך הוא מודה ומשבח לאל בשירתו. לאחר דברי השבח וההלל, הוא כותב בביטחון מלא למי שמפקפק ביכולתו השירית, כי הוא גדול משוררי הדור, וכי שירתו באה לו בירושה מאבותיו בני שבט לוי. ניתן לראות זאת מחתימת השיר, המובאת בזה:

35 יְדִידִי, בְּעַדֵי קָם צוֹר בְּצָרוֹת / וְעַל כָּכָה תִּהְלֹתִי לְצוּרִי,

וְשִׁירוֹתַי לְאֵל חֲזָה מְגוֹרֵי צָר / בְּתוֹךְ לִבִּי וְהִפִּיג אֶת מְגוֹרִי,

וְזִמְרוֹתַי לְרוּפֵא שָׁם צָרִי עַל / מְקוֹם הַצִּיר וְהַדִּיחַ לְצִירִי.

וְאוֹמֵר לִי: הַתּוֹכֵל אֶת הַהֶלֶל? / הַנְּשִׁיבוֹתָיו: אֲנִי דוֹד בְּדוּרִי!

וְעָנֵנִי: הַשְּׂאוֹל בְּנְבִיאִים? – / עֲנִיתִיהוּ: יְרֵשָׁה מִמְרָרִי

40 וּמֵאֲסִיר וְאֶלְקָנָה וְאֶסְף / וּמֵיִשְׂאֵל וְאֶלְצָפָן וְסַתְרִי!

וְאֵיכָה לֹא תִהְיֶה שִׁירָה סְדוּדָה / בְּפִי לְאֵל אֲשֶׁר גָּהָה מְזוּרִי?

וּמֵהוּרֵי יְדוּתוֹן הַמֶּהֱלֵל / לְנֹצֵת, וְיִצְאֲתִי לְהוּרֵי.

לְאֵל עָלַי לְהַמְתִּיק סוֹד בְּנְשִׁירֵי – / וְלִי עָלָיו לְמַרְרֵי לֵב מְצִירֵי,

וְהוּא עָרַב לְהֶלֶל שׁוֹרְרֵי – וְ- / אֲנִי עָרַב לְחִלּוֹתוֹ בְּנְשִׁירֵי,

45 וְלִפְעַל לֹא כְמוֹ שֹׁכֵד בְּכָל יוֹם – / וְהוּא יִתֵּן בְּיוֹמִי אֶת שֹׁכְרֵי.

35. בעדי: למעני. צור: כינוי לקב"ה, ועל ככה: ועל כן. 36. חזה... צר: ראה את הפחד מפני האויב. מגורי: פחד. 37. לרופא: לקב"ה, הרופא כל חולים. צרי ... הציר: שם מרפא על מקום הכאב. והדיח לצירי: הסיר את כאבי.

38. את: אתה. אני דוד בדורי: המשורר משווה עצמו לדוד המלך, נעים זמירות ישראל. 39. השאול בנביאים: על פי שמואל א:י"א. כלומר, הגם איש חסר יחוס כשאויל⁷ הנו נביא? ממררי: בנו של לוי, השבט שאליו מיוחס שמואל הנגיד.

40. ומאסיר... וסתר: נכדי לוי, על פי שמ' ו:כב, כד; וי' י:ד; דבה"י א:ו:ח; ב:ה:יב. ואסף: ממחברי מזמורי תהלים, ראו סדרת מזמורי תה' עג–פא. 41. גהה

⁵ ד' ירדן, שירי הקדש לרבי יהודה הלוי, ד, ירושלים תשמ"ו, עמ' 1026 – 1027.

⁶ ד' ירדן, דיואן שמואל הנגיד, ירושלים תשכ"ו, עמ' 31 – 34.

⁷ א"ה. מניין לו לפרש 'חסר ייחוס'? הגם שאול בנביאים מופיע פעמיים בשמואל. לפני משיחתו למלך, ובהמשך כשרדף את דויד. יעוין במפרשים. החידוש בזה שאדם זה היה מוכר שהוא אינו מ'בני הנביאים' והוא מתנבא! אכן יש משמעות זו במפרשים, ע' מצודת דויד והרב מלכים.

מזורי: ריפא מהלתי. 42. **ידותון:** מחבר מזמורי תהלים, ראו מזמורים: לט, סב, עז, וכן דבה"י א:טז: מא-מב. **ויצאתי להורי:** התעצבתי כמשורר בדמות הוריי הקדומים. 43. **לאל... מצרי:** חובתי כלפי האל היא לשורר לו בנועם ובמתיקות, והוא יפגע בצורריי ויגרום להם מרירות ושברון לב. 44. **ערב... בשירי:** אחראי לכך כי ידקור וימית את אויבי, ואני אחראי לקדם פניו בשירת. 45. **ולפעול... שכרי:** אני אקיים מצוותיו ודברו כפועל ושכיר, והוא ישלם לי את שכרי בבוא יומי.

רבי שמואל הנגיד היה מגדולי הגדולים של חכמי ספרד ומשורריהם. דמות פלאים אשר מלבד גדולתו בתורת ישראל לכל ענפיה: תלמוד, הלכה, פרשנות מקרא, לשון וקדוק, ובצד כישורו העצום כמשורר עברי, שימש כמשנה למלך גרנדה, והיה מעורב בהנהגת המדינה בכל תחומי המדיניות. ברם עיקר ייחודו היה בכך שעשימש כמצביא בשדה, ויצא להילחם את מלחמותיו ואת מלחמות גרנדה. הוא האמין כי מלחמות אלה הן למען עם ישראל וכבודו, ואף ציפה שקהילות ישראל בכל התפוצות ישמחו בניצחונותיו ויתפללו לשלומו.

את ניצחונותיו הנציה בשירי מלחמה, שהם שירי המלחמה היחידים בשירה העברית, מאז שירת המקרא. שירים אלה הם בעיקרם שירי שבת, תודה ותהילה לקב"ה, אלוהי המלחמות. באחד משיריו "יום צר ומצוק אני זוכר בשורתך", הוא מתאר חלום מופלא מימי נעוריו, ובו מבטיח לו הקב"ה בידי מלאכיו, גבריאל שר האש ומיכאל שר המים, כי יהיה עמו במלחמותיו ולא יינזק לא מן המים ולא מן האש; תיאור על פי "כִּי תֵעָבֵר בְּמַיִם אֶתְּךָ אֲנִי וּבְנִהְרוֹת לֹא יִשְׁטָפוּךָ כִּי תֵלֵךְ בְּמַוּ אֵשׁ לֹא תִכְוֶה וְלֹהֲבָה לֹא תִבְעַר בְּךָ" (ישעיהו מג, ב).

לקובץ השירים הללו הוא קרא בשם "בן תהילים", מתוך רצון עז ל"התחבר" אל דוד המלך, וכדבריו בשיר שהוצג לעיל ("שִׁיעָה מִנִּי"), שבו הוא קורא לעצמו לשיר את תהילת ה': "ואומר לי: התוכל את להלל? / השיבותיו אני דוד בדורי". פרשת חייו המורכבת והסבוכה דורשת לימוד בפני עצמה.⁸

השיר הנדון כתוב במשקל המרובה (מְפַעְפְּלִים, מְפַעְפְּלִים, פְּעוּלִים) ובהרוז מבריה "רי" לאורך השיר כולו, בקצב זורם של סיפור ודו-שית. השיר כולל את סגולות השירה האופייניות לשירי המלחמה שלו: חזרה, לשון נופל על לשון, שיבוצים ורמיזות מן המקרא, זיקה וקשר עם שירתו, מבנה של דו-שית, שאלות ותשובות ודברי התנצחות, ציורי לשון וכינויים וכיו"ב.

בראשית הקטע הוא פונה לידידו, כלומר הוא חוזר לבן שיחו מראשית השיר, ומדגיש את עזרת האל ואת מעורבותו למען שמואל הנגיד בעת קרב, זו מעורבות פעילה וישירה בזמן אמת "בעדי קם צור בצרות", לאמור, בעת צרה ומלחמה, ה' עצמו קם למענו, ולכן הוא מהלל ומשבח אותו. משחקי המילים ולשון נופל על לשון בולטים בשלוש שורות אלה: "צור", "צרות", "צר", "צרי", "ציר" ו"צירי", והם יוצרים מעין מדרש המספר על הניצחון ועל ההודיה.

פירוט השמות הוא אמצעי שירי להדגיש שמורשת השיר עוברת למשורר ממקורות רבים ומכל הכיוונים, ומבליטה את גאוותו הרבה של הנגיד במוצאו משבט לוי. הנה כי כן, גאוותו של הנגיד על אבותיו הלויים כוללת את בני קורח, שידעו לחזור בתשובה, ומשנחו את מעשה אביהם נקראו "שושנים", שנאמר: לְמַנְצֵחַ עַל שְׁשִׁימָס לְבָנֵי קָרַח מְשִׁכִּיל שִׁיר יְדִידָת (תהלים מה, א) " (מדרש תהילים מה, א). יתר על כן משום כבודם לא הזכיר קורח עצמו בסיפור העניין בתה' קויז, וכדברי רש"י שם: "נראה שחלק כבוד לבני קרח מלהזכיר אביהם, תלה הקלקלה בדתן ואבירם: תִּפְתַּח אֶרֶץ וְתִבְלַע דָּתָן וְתִכַּסַּע עַל עֲדַת אֲבִירָם". זכו הבנים וזיכו אביהם והעבירו מורשת השירה לדורות הבאים.

⁸ סיכום עליו ועל שירתו, ראו: ח' שירמן, *השירה העברית בספרד המוסלמית* (ערך והשלים עזרא פליישר) ירושלים תשנ"ו, עמ' 256-183. אשתקד ראה אור רומן היסטורי פרי עטה של ד"ר דליה חושן, *שמואל הנגיד אבן נגרילה*.

קיבלתי מאמר מידידנו עמרם אייזשטיין כללים בטעמים, ונוגעים לפסוק הראשון בפרשת קרח. וישא משלו ויאמר

דרך פיסוק הטעמים בייחוס של כמה דורות

הקדמה

הנה יש הרבה מקומות שכתוב כמה דורות בייחוס של אדם, [ולא רק את השם של אביו כפי הרגילות], וצריך להפסיק באמצעם. ונראה דהכללים של פיסוק הטעמים בזה, הם כדלהלן:

כשכתוב שלשה דורות מלבד האדם המדובר, יש הפסק באביו, כי השם של האב הוא חלק מהשם של האדם, ששמו הוא יראובן בן יעקב וכד', ואח"כ המשיך לומר את המשך הייחוס.

כגון: דברי הימים א ט ז ומן-בני-בנימן סלוא בן-משלם בן-הודויה בן-הסנאה: ושם פסוק ח ויבניה בן-ירחם ואלה בן-עזי בן-מכרי ומשלם בן-שפטיה בן-רעואל בן-יבניה [א"ה. שימו לב! השם הראשון בפסוק יבניה הנו"ן בשוא, היו"ד אחריה ללא דגש; השם בסוף הפסוק יבניה הנו"ן בחירק היו"ד דגושה!]: [מלבד במקומות שיש סיבה מיוחדת].⁹

וכשיש ארבעה דורות, בדרך כלל יש הפסק בדור השני והרביעי. והטעם בזה לכאורה היינו משום שאם נפסיק בשם האב, נצטרך אח"כ לצרף את שלשת הדורות. ולכן מעדיפים לחלק את זה לשתי זוגות, אף שעני"ז אין שם האב מחובר לו.

כגון בתחילת צפניה: דבר-ה' | אשר היה אל-צפניה בן-בושי בן-גדליה בן-אמריה בן-חזקיה בימי יאשיהו בן-אמון מלך יהודה: וכן בתחילת ספר שמואל: ויהי איש אחד מן-הרמתים צופים מנהר אפרים ושמו אלקנה בן-ירחם¹⁰ בן-אליהוא בן-תחו בן-צוף אפרתי:¹¹

וכשיש חמשה דורות, בדרך כלל ההפסקים הם: באביו, ובדור השלישי, ובדור החמישי. והיינו דכיון שזה ענין ארוך, כבר מוכרחים לחלק את זה לשלשה חלקים, וממילא שוב ראוי לחבר את האב עם הבן, כיון ששם האב זה חלק מהשם של הבן וכנ"ל. ואח"כ מחלקים את הארבעה הנותרים לשתי זוגות.

⁹ כגון: ביהושע ז יח ויקרב את-ביתו לגברים וילכד עכו"ן בן-פרמי בן-זבדי בן-זרח למטה יהודה: לא הפסיק ביכרמי. והטעם בזה משום שמבואר שם בפסוקים שהגורל היה תחילה על השבטים, ונלכד שבט יהודה. ואח"כ על המשפחות, ונלכדה משפחת זרח. ואח"כ על הבתים, ונלכד בית זבדי. ואח"כ על האנשים, ונלכד עכו"ן. וא"כ אביו אינו מעיקרי הענין כאן, ולכן אין בו הפסק.

באסתר ב ה איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן-שמעי בן-קיש איש ימיני: הפסיק במרדכי יותר מביאיר שמעי וקיש, והיינו משום שזה לא דורותיו ממש, אלא כמו שדרשו בגמי (מגילה יב): תנא כולן על שמו נקראו: יבן יאירי בן שהאיר עיניהם של ישראל בתפלתו. יבן שמעי בן שמע אל תפלתו. יבן קיש שהקיש על שערי רחמים ונפתחו לו.

¹⁰ אולם בזה י"ל שהיה ראוי שיהיה כאן גרש, וא"כ אין הוכחה מכאן, אולם אין מכאן פירכא, שהרי גם אם היה כאן גרש י"ל שהתלישא גדולה שביאלקנה מפסקת יותר מהגרש שבירחם.

¹¹ ולעת עתה מצאתי שני פסוקים שההפסק הוא בראשון ובשלישי וברביעי. בעזרא (נחמיה יא יג) וְאֶחָיו רְאִישִׁים לְאֲבוֹת מְאֹתִים אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם וְעֶמְשִׁי בֶן-עֲזַרְיָא בֶן-אֲחָזִי בֶן-מְשֻׁלֵּמֹת בֶּן-אֶמְרִי: ושם פסוק טו וּמִן-הַלְוִיִּם שְׁמַעְיָה בֶן-חֲשֻׁב בֶּן-עֲזַרְיָא בֶּן-חֲשֻׁבָה בֶּן-בוֹנִי: וצ"ב למה נשתנו אלו.

וכלפי הפסוק הראשון, י"ל דהנה בדברי הימים א ט יב וְעֲדִיָּה בֶן-יֶרֶחַם בֶּן-פְּשָׁחוֹר בֶּן-מְלִכְיָה וּמַעֲשִׂי בֶן-עֲדִיָּאֵל בֶּן-יְחִזְקִיָּה בֶּן-מְשֻׁלֵּם בֶּן-מְשֻׁלֵּמִית בֶּן-אֶמְרִי: וכתב שם בביאור הגר"א דימעשי הנזכר בדברי הימים היינו יעמשסי הנזכר בנחמיה, ומשמע בדבריו שהוא מבאר דבנחמיה קיצרו בייחוסו. ובמקום לכתוב יבן משלם בן משלמית, כתוב יבן משלמות. וא"כ יוצא שימשלמותי הולך גם על הדור שלישי וגם על הדור הרביעי. וא"כ י"ל שלכן הפסיק בו כדרך חמשה דורות, שמפסיקים בראשון ובשלישי [ובחמישי].

ושמא עוד י"ל ליישב את שני הפסוקים הללו, דמטעם כל שהוא אין הזכרת הדור הרביעי עיקר בפסוקים הללו, ולכן זה נחשב שיש רק שלשה דורות, שבזה מפסיקים בראשון ובשלישי. והדור הרביעי נכתב רק כדבר נוסף, [וכדרך הטעמים בכל מקום שמפסיקים לפני החלק הטפל, כגון (בראשית יד ג) כָּל-אֵלֶּה חֶבְרֹן אֶל-עֵמֶק הַשְּׁדִימִים הָאֵלֶּה הָיִים הַמֵּלֶחַ: דבתחילה אמר הכתוב את עיקר הדבר דיכל אלה חברו אל עמק השדמים, והפסיק באתנחתא, ואח"כ הוסיף לבאר דימעם השדים – הוא ים המלחי].

וכלפי הפסוק השני לכאורה מבואר כן מהפסוק בדברי הימים א ט יד וּמִן-הַלְוִיִּם שְׁמַעְיָה בֶּן-חֲשֻׁב בֶּן-עֲזַרְיָא בֶּן-חֲשֻׁבָה מִן-בְּנֵי מְרָרִי: הנה לא נזכר שם הדור הרביעי (היינו יבונני), ולכאורה מבואר בזה שאינו עיקר בייחוס.

כגון: עזרא (נחמיה יא יא) שְׁרָיָה בֶן-חֶלְקִיָּה בֶן-מְשֻׁלִים בֶּן-צְדוֹק בֶּן-מְרִיּוֹת בֶּן-אַחִיטּוֹב נֶגֶד בֵּית האַלְקִים: וכן דברי הימים א ט יא וְעֶזְרָיָה בֶן-חֶלְקִיָּה בֶּן-מְשֻׁלִים בֶּן-צְדוֹק בֶּן-מְרִיּוֹת בֶּן-אַחִיטּוֹב נֶגֶד בֵּית האַלְקִים:12

וכשיש ששה דורות, יש הפסקים בדור השני וברביעי ובשישי, שכאן חילקו את זה לשלשה זוגות, ולא הפסיקו באביו, כדי למעט את ההפסקות, וכמו לענין ארבעה דורות. ולעת עתה מצאתי רק שני פסוקים כאלו: עזרא (נחמיה יא יב) וְאַחִיהֶם עָשִׂי הַמְּלָאכָה לְבֵית שְׁמֹנֶה מֵאוֹת עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם וְעֶדְיָה בֶן-יֶרַחְם בֶּן-פְּלִלְיָה בֶּן-אַמְצִי בֶן-זְכַרְיָה בֶּן-פְּשֻׁחֹר בֶּן-מְלִכְיָה: ושם יב לה ומבני הכהנים בחצצרות זְכַרְיָה בֶן-יֹנָתָן בֶּן-שְׁמַעְיָה בֶּן-מִתְנִיָה בֶּן-מִיכָיָה בֶּן-זְכוֹר בֶּן-אַקָף:

וכלפי ההפסק בתחילה, שבפסוק הראשון יש הפסק ביעדיה ולא ביירחם' אביו, ובפסוק השני יש הפסק ביונתני' אביו ולא בידכריה'. נראה דהחילוק הוא: שבפסוק הראשון שיש פשטא בדור השני (פלליה) ממילא אין אפשרות להפסיק באביו (ירחם), ולכן הפסיקו באדם עצמו (עדיה). משא"כ בפסוק השני, כיון שאפשר להפסיק באביו, העדיפו לצרף את אביו, כיון שזה חלק מהשם, וכנ"ל.13

בפרשת השבוע

במדבר טז א וַיִּקַּח קָרַח בֶּן-יִצְחָר בֶּן-קֵהָת בֶּן-לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאוֹן בֶּן-פְּלֶת בְּנֵי רְאוּבֵן: כאן הפסיקו ביקרח', וכל הדורות נכתבו ביחד. [שהרי היזקפי' שביקרח' מפסיק יותר מהטפחא שביקרתני]. ולכאורה לפי הכלל הנ"ל היה ראוי להפסיק ביקרח בן יצחרי', שהרי יש כאן שלשה דורות מעליו.

ונראה דהיינו משום שלא בא הכתוב כאן לומר באיזה קרח מדובר, שהוא בנו של יצחרי וכי', שהרי כבר נכתב ייחוסו בשמות ו כא. אלא כל מה שהוזכרו דורותיו היינו רק לומר את ייחוסו, וכדפירש"י שיעקב הוצרך לבקש שלא ייזכר כאן שמו, והיינו משום שכאן נכתב כל ייחוסו ולא רק להודיע מי הוא.

12 ומה שבדברי הימים א ט יב וְעֶדְיָה בֶן-יֶרַחְם בֶּן-פְּשֻׁחֹר בֶּן-מְלִכְיָה וּמַעֲשִׂי בֶּן-עֲדִיאֵל בֶּן-יִתְנָרְה בֶּן-מְשֻׁלִים בֶּן-מְשֻׁלְמִית בֶּן-אַמֶּר: הפסיק בשני וברביעי ובחמישי, י"ל שהסיבה שיש שם הפסק בימשלמותי היינו משום שבפסוק נחמיה הרי גם 'משלם' וגם 'משלמית' הנזכרים כאן, הם נכללים בימשלמית, ולכן לא רצו להפסיק ביניהם, וממילא הוצרכו להפסיק בייחזרה' שזה שני דורות לפני זה, וממילא לא הפסיקו ביעדיאל. [ובפסוק בשמואל א ט ט וַיְהִי-אִישׁ מִבְּנֵי-יִמִן מִבְּנֵי-יִמִן וְשֵׁמוֹ קִישׁ בֶּן-אַבְיָאֵל בֶּן-צֶרֶר בֶּן-בְּכוֹרֶת בֶּן-אַפְיָה בֶּן-אִישׁ יְמִינִי גְבוּר חֵיל: יש רק ארבע דורות שהרי 'בן' איש ימיני' אין הכוונה שזה היה שמו של אביו של אפיה, אלא שהיה משבט בנימין].

ומ"מ קשה בדברי הימים א ד לו וַיִּזְאָ בֶן-שִׁפְעִי בֶן-אַלּוּן בֶּן-יְדִיָּה בֶּן-שְׁמַרְיָה בֶּן-שְׁמַעְיָה: למה יש הפסק בשני וברביעי ובחמישי. ואולי י"ל שהיה קפידא שלא להפסיק ביעדיה, שלא נטעה לומר שזהו יְדִיָּה בֶן חֲרוּמָף הנזכר נחמיה ג י. משא"כ 'אלון' אין עוד אחד, אך קשה שהרי גם 'שמרי' יש כמה. בדברי הימים א כו י יש 'שמרי' בן החסה מבני מררי. ובדברי הימים ב כט יג יש 'שמרי' מבני אליצפן. ואולי אדרבה כיון שיש הרבה 'שמרי' אין כ"כ חשש טעות כשיפסיקו בו, שהרי ידוע שיש כמה, וצריך עדיין לברר מי הוא. משא"כ 'יעדיה' שיש רק עוד אחד, יש חשש שיאמרו שהוא בן חרומף. וצ"ע.

13 וכשיש שבעה דורות, לעת עתה מצאתי רק שני פסוקים: בעזרא (נחמיה יא ז) וְאַלְהָה בְּנֵי בְנִימִן סֵלָא בֶּן-מְשֻׁלִים בֶּן-יֹעֲדָה בֶּן-קוֹלִלְיָה בֶּן-מַעֲשִׂיָה בֶּן-אַיִתְיָאֵל בֶּן-שְׁעַנְיָה: יש הפסק בכל אחד, חוץ מביפדיה' שיש תלישא קטנה תמורת תלישא גדולה, וביקוליה' נראה שהיה ראוי שיהא גרש אלא שנחסר מחמת הסמיכות לתביר שאחריו.

אולם שם בפסוק ה ומַעֲשִׂיָה בֶּן-בְּרוּךְ בֶּן-כַּל-חֲזָה בֶּן-חֲזָה בֶּן-עֲדִיָּה בֶּן-יֹהֲרִיב בֶּן-זְכַרְיָה בֶּן-הַשְּׁלָנִי: לא הפסיקו ביפזריים בתחילה, וכן לא הפסיקו לא ביחזיה' ולא ביעדיה'. ואולי הטעם לזה היינו משום דעיקר הייחוס היינו ליכל חוזה' שהוא ידוע, שכבר הוזכר נחמיה ג טו, ולכן שם זה ההפסק הראשון. ואח"כ הפסיקו בכולם מלבד ביעדיה' שזה לכאורה מחמת היעדר האפשרות ליתן גרש סמוך לתביר, וביחזיה' צ"ב. [ואולי לא רצו להפסיק בו משום דמחמת הדמיון של 'חזוזה' ו'חזוזה', זה עלול להשמע ככפילות, לכן העדיפו לצרפו עם ההמשך].

אבל הפסוק בדברי הימים א ה יד אֵלָה | בְּנֵי אַבְיָחִיל בֶּן-חֲוָרִי בֶּן-יְרוּחַ בֶּן-גְּלֵעָד בֶּן-מִיכָאֵל בֶּן-יִשִׁישִׁי בֶּן-יִתְדוֹ בֶּן-בָּז: אינו שייך לכאן. עיי"ש במלבי"ם שזה מחובר לפסוק שאחריו. וא"כ יש שם עשרה דורות. ובביאור הגר"א שם נראה קצת דפירש שאלה בני אביחיל קאי על השבעה הנזכרים בפסוק זה, שהיו שמות בניו: אחד – בן חורי, והשני – בן ירוח, וכי'. וא"כ אינו שייך כלל לעניינינו.

אולם כל זה היינו דוקא כלפי קרח, שכבר נכתב מיהו בחומש שמות (ו כא). אבל דתן ואבירם ויאוי של לא נכתב ייחוסם עד כאן, הוצרך לכתוב תחילה מיהו אביהם שנדע באיזה דתן ואבירם ויאוי מדובר, ואח"כ הוסיף שהיו בני ראובן, [ולא נזכר סדר ייחוסם לראובן כמו קרח, כיון שלא היו עיקריים].

ועוי"ל שכלפי דתן ואבירם לא היו צריכים כלל לומר מאיזה שבט הם, ומה שנזכר כאן בני ראובן היינו רק מחמת יאון בן פלתי, שכיון שלא מציינו במקרא אלא יפלתי משבט יהודה (בדברי הימים א ב לג), לכן הוצרך לומר שיפלתי זה היה משבט ראובן, ובדרך אגב כולל שגם דתן ואבירם היו בני ראובן.¹⁴ ע"כ הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו

זו ה' ולא יתנה כקרח וכקרחו בפסוק הזה יש שינויים בין מפעל הכתר של בר-אילן לחומשים הנפוצים. לא השויתי מקורות נוספים.

תחילה אני מביא את נוסח רש"י המצוי, בהעתקה מהפרוקט 'שו"ת' של בר-אילן. **ולא יחיה קרח – כלי שלא יחיה קרח: כאשר דבר ה' ביד משה לו – כמו עליו, על אהרן דבר אל משה, שיהיה הוא ובניו כהנים, לפיכך לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן וגו', וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אלל דבור פתרונו כמו על. ומדרשו על קרח. ומהו ביד משה ולא כתב אל משה, רמז לחולקים על הכהונה שלוקין בזרעו, כמו שלקה משה בידו שנאמר ויזצאה ויהנה ידו מצרעת בפלג (שמות 7, 1), ועל כן לקה עוזה בזרעת!'**

ועתה למפעל הכתר. (תרי"ק: [=תוספת ר' יוסף קרא אחרי המלים כמו עליו]) שנכתבה לו, למהרן ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם, שלא יהא זרייה חלוקה עליו שיבוא ליטול הכהונה עליו, שלא ילקה כשם שלקו קרח ועדתו. כך פירשתי אני המעתיק, יוסף ברבי שמעון, והודה רבינו שלמה לדבריו. ואלאכך מקור הכתובים: כי רוב קינאי המילין (ע"פ איוב יח, 3)¹⁶ באים לחתום על תחילת הדיבור, ליתן טעם בתחילת הדיבור אע"פ שרחוקים מן הדיבור שנים ושלשה מקראות; אף כאן: **כאשר דיבר ה' ביד משה לו מוסב על למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני ה' ולא יחיה קרח וכעתו, שעירער על הכהונה כשניתנה זו על פי הדיבר למהרן; הוא הדין: כאשר דיבר ה' ביד משה לו. מדרש חכמינו: ולא יחיה קרח – כלי שלא יחיה קרח. כאשר דיבר ה' ביד משה לו –] ההמשך דומה למה שלפנינו.**

הפטרות קרח

יא יד מידינו משה אוסי נר"ו
"ויאמר שמואל אל העם לכו ונלכח הגלגל ונחידש שם המלכה" – בפסוק זה פותחת ההפטרות; שמואל ממליך את שאול בגלגל ושם זובחים ושמיחים לפני ה'. מדוע מפטירים בה? ישנו קשר ענייני בין הפרשה להפטרות; בשניהם עולה קריאת תיגר כנגד שיטת ההנהגה וכנגד המנהיגות בפועל. אלא שבפרשה אנו עדים להתקוממות בעת ההתרחשויות, ואילו בהפטרות מתוארים הדברים על ידי שמואל כסיכום שלאחר ההתרחשויות.

¹⁴ וכן מציינו לענין צלפחד, שברוב המקומות שהוא כתוב, יש הפסקות ביבן חפר בן גלעדי, וביבן מכיר בן מנשה, כפי הכלל הנ"ל. ומ"מ בבמדבר כו א ותקרבנה בנות צלפחד בן-חפר בן-גלעד בן-מכיר בן-מנשה למשפחת מנשה בן-יוסף ואלה שמות בנותיו מתלה נעה ותגלה ומלכה ותרצה: הרי שהפסיק ביצלפחד, וצירף את כל דורותיו יחד, והיינו ג"כ משום שכאן כבר ידוע מיהו צלפחד (שייחוסו כבר נתבאר לעיל כו פסוקים כט, ל, לב, לג), ולא נכתב כאן כל ייחוסו אלא כדפירש"י שבה להדגיש את ייחוס בנותיו ליוסף, להורות שבאו לבקש נחלה מחמת חיבת הארץ [ולא מחמת חימוד ממון]. או כפירוש השני של רש"י שנכתבו כל הדורות הללו להודיע שכולם היו צדיקים.

¹⁵ א"ה. חוששני שלא כל לומדי פרשת השבוע עם פירוש רש"י יודעים במה מדובר. כדי לדעת את תולדות ישראל בימי בית ראשון יש ללמוד מלכים ודברי הימים. עוזיהו נקרא בספר מלכים עזריהו. בספר מלכים כתוב רק שהיה מצורע ויתם מילא את תפקידו, בדברי הימים כתוב שהצרעת באה עליו כי רצה להקטיר קטורת בהיכל. (אינני מציין את המקומות במלכים וד"ה).

¹⁶ דברי בלדד לאיוב עד-אנהו תשימון קנצ' למלין תבינו ואתר נדבר: במשמע סוף המלים.

להלן קשרים נוספים בין הפרשה להפטרה: א. בני קורח לא מתו, ושמואל היה מזרעם. ומשורר תהלים¹⁷ 'שוקלי את שמואל כנגד משה ואהרן: "מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן בְּכַהֲנֵי וְשִׁמְוֵאל בְּקִרְיָא שְׁמוֹ" (צ"ט ו'). **ב.** נגד שניהם ישנה טענה דומה; אך לכאורה הטענות הפוכות: טענות עזת קורח נגד משה אינה מדוע אתה ממליך עלינו מלך, אלא אתה, משה, צא מהמלכות; ויש להם אינטרס סמוי והוא לתפוס את הנשיאות: "וּמִדּוֹעַ תִּתְּנֶנְשָׂאוּ עַל קַהֲל ה'" (ט"ז ג); "כִּי תִשְׁתַּרְרַר עֲלֵינוּ גַם הַשְּׁתַרְרָר" (ט"ז י"ג). דבר הפוך קורה אצל שמואל – העם בעצמו מבקש מלך, כי בניו של שמואל אינם מתאימים, והעם חושש לאנרכיה. הם פונים לשמואל בצורה מכובדת, ואינם אומרים לו: תפסיק להיות שופט, אלא מכיוון שזקנת ראוי שתמנה אחר במקומך. **ג.** גם משה וגם שמואל יכולים לרחוץ בנקיון כפיהם; משה אומר: "לֹא חָמֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׂאָתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם" (ט"ז ט"ו). ושמואל אומר: "אֵת שׂוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחָמֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֵת מִי עֲשִׂקְתִּי... (י"ב ג'). לעומת שניהם קורח ועדתו נושאים עיניהם לשררה. **ד.** בשני הסיפורים קורים נסים: אצל משה פותחת הארץ את פיה וכולעת את עזת קורח, וכן האש האוכלת את ה-250, ועוד פריחת מטה אהרן; ואצל שמואל יורד מטר באמצע הקיץ כדי לרמוז לעם שתביעתם למינוי מלך היתה שלא בעיתה: "וַיִּתֶּן ה' קֶלֶת וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל הָעָם מְאֹד אֶת ה'" (י"ב י"ח). אש ומים אמנם הם שני הפכים, וביסודם הם באים כדי להביא תועלת לעולם, אך גם כדי להיות שליחים של מלכות שמים בשעה של כעס וחרון אף. מעניין לציין שדווקא מזרעו של ראש המתמרדים יוצא המנהיג שמואל המכריז על שלטונו היחיד של ה' ודוחה מלכות חילונית, כמאמר הכתוב: "וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי מֶלֶךְ וּמֶלֶךְ עָלֵינוּ וְה' אֱלֹהֵיכֶם מִלְּפָנֶיךָ" (י"ב י"ב). **ע"ב משה אוסי נר"ו.**

תן לחכם ויחכם עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

© בוא לחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ©

¹⁷ א"ה. לפי רש"י המזמורים צ-ק נאמרו ע"י משה רבנו והכותרת תפלה למשה בתחילת מזמור צ שייכת לכולם. אבל מקרא זה מִשֶּׁה וְאַהֲרֹן בְּכַהֲנֵי וְשִׁמְוֵאל בְּקִרְיָא שְׁמוֹ קראים אל יהוה והוא יעגם קשה לייחסו למרע"ה.